

تبیین نقش ژاندارمری در تأمین نظم و امنیت شهرستان قلعه گنج در سده حاضر

حسین میرزایی چاه‌باغ^۱

مرجان برهانی^۲

چکیده

شهرستان قلعه گنج که در جنوبی‌ترین نقطه استان کرمان واقع شده از جمله مناطقی است که به واسطه شرایط خاص جغرافیایی یعنی هم‌مرزی با سیستان و بلوچستان همواره مستعد ورود اشرار و قاچاقچیان مواد مخدر بوده است. از این رو برقراری نظم و امنیت در این منطقه مسئله بسیار مهمی بوده که در هر یک از ادوار تاریخی بنا به توجه دستگاه حکومت از شدت و ضعف برخوردار بوده است. مسئله اصلی پژوهش حاضر، بررسی وضعیت امنیت این منطقه در سده حاضر است تا بر اساس آن مشخص شود که حکومت در هر زمانی با چه سازوکارهایی امنیت این منطقه خاص را برقرار کرده است؟ بر اساس یافته‌های تحقیق، شهرستان قلعه گنج به واسطه هم‌جواری با مناطق سیستان و بلوچستان و از سویی شهرهایی چون بم همواره شاهد حضور اشرار و راهزنان و به تبع آن نیروی سپاهی و نظامی بوده است. در هر یک از ادوار تاریخی امنیت این منطقه به گونه‌ای متفاوت تأمین شده است.

واژگان کلیدی: کرمان، قلعه گنج، نظم، امنیت، ژاندارمری، نیروی انتظامی

مقدمه

امنیت نیاز اولیه آدمی است که در زیست جمعی انسان‌ها حساسیت خاصی پیدا کرده و آدمی همواره می‌کوشد تا به هر طریق ممکن امنیت خویش را تأمین نماید. آنان در صحنه زندگی اجتماعی و برای رهایی از تهدیدها به ناچار درگیر نزاع و کشمکش با یکدیگر می‌شوند و از همین جاست که نیاز به وجود مرجعی مقتدر احساس می‌گردد تا با داوری وی از بروز ناامنی ممانعت به عمل آید. در جوامع مدنی این نیاز به وسیله سازمان‌های انتظامی مرتفع می‌گردد و در کشور ایران نیروی انتظامی تحت عنوان پلیس مشخصاً

^۱ کارشناس ارشد تاریخ جهان دانشگاه سیستان و بلوچستان

^۲ دکتری تاریخ ایران دانشگاه شهید بهشتی - نویسنده مسئول marjan.borhani62@gmail.com

این وظیفه را دارا است. بررسی نظم و امنیت شهرهای ایران نشان دهنده تلاش این نیروی امنیتی در نقاط مختلف کشور می‌باشد. مناطقی که به لحاظ جغرافیایی مهجور واقع شده‌اند اما همچنان به دست توانای نیروی ژاندارمری، از امنیتی نسبی برخوردار گشته و دست سرکشان از آن مناطق کوتاه شده است. قلعه گنج به واسطه موقعیت ویژه جغرافیایی از جمله این مناطق است. نزدیکی به سیستان و بلوچستان و وجود جلگه‌های خالی از سکنه، این خطه را همواره مورد تاخت و تاز اشرا و قاجاقچیان مواد مخدر قرار داده و وضعیتی ناامنی را در این منطقه به وجود آورده است. درگیری و نزاع طایفه‌ای که جزو لاینفک زندگی مردم قلعه گنج است، نیز مزید بر علت است. بر همین اساس، مسأله اصلی پژوهش حاضر بررسی عمل‌کرد نیروی انتظامی در قلعه گنج می‌باشد تا بر اساس آن مشخص گردد که آیا این منطقه در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی مورد توجه واقع شده و تمهیداتی در جهت برقراری نظم در آن صورت گرفته است؟ تا چه میزان ژاندارمری در برقراری امنیت منطقه موفق بوده است؟ و نام چه اشخاصی در تاریخ انتظامی منطقه قلعه گنج ثبت شده است؟ از آنجایی که این منطقه پس از پیروزی انقلاب اسلامی از شهرستان کهنوج منتزع گردید، در دوران پیش از آن، دارای تاریخ مستقل امنیتی نمی‌باشد و تنها پس از آن است که نیروی امنیه به این شهرستان اعزام شده و با تأسیس ارگان‌های امنیتی، برقراری امنیت منطقه محقق گردیده است.

پیشینه پژوهش: نزدیکی موضوع به عصر حاضر، تکیه اصلی پژوهش را بر روایات شفاهی قرار داده است، روایاتی که تاکنون در هیچ منبعی ذکر نشده‌اند. هرچند برخی از متون تاریخی و تألیفات پژوهشی عصر حاضر نیز در پیشبرد تحقیق مؤثر واقع شده‌اند؛ از جمله متون کهن در این زمینه می‌توان به «سفرنامه کرمان و بلوچستان» تألیف فیروز میرزا فرمانفرما اشاره کرد. شاهزاده‌ای قجری که از طرف حکومت مرکزی مأمور ولایت کرمان می‌گردد و از آنجا که وی آگاه و علاقه‌مند به تحقیق و تفحص بوده است و مأموریتی نیز در این باب از شاه قاجار دریافت می‌کند، کتابی را برجای می‌گذارد که امروزه مرجعی ارزشمند از وضعیت کرمان و سیستان در دوره مورد بحث است که قلعه گنج نیز از این قاعده مستثنی نمی‌باشد. «تاریخ جیرفت و کهنوج» نوشته عزیزالله صفا نیز اطلاعاتی در خصوص موضوع تحقیق در اختیار می‌دهد. کتاب «فرهنگ عامیانه مردم قلعه گنج» نیز از جمله آثار پژوهشی متأخر است که توسط زمان صادقی از اهالی این خطه تحریر گردیده و در بررسی هدف تحقیق مفید فایده می‌باشد.

۱. موقعیت جغرافیایی و وجه تسمیه

شهرستان قلعه گنج در جنوب شرقی ایران، ۷۵ کیلومتری شهرستان کهنوج و ۴۰۰ کیلومتری مرکز استان کرمان قرار دارد. این شهرستان در طول جغرافیایی ۵۷ درجه و ۴۲ دقیقه و در عرض جغرافیایی ۲۷ درجه و

۵۷ دقیقه واقع شده است. قلعه گنج از شمال به کهنوج و رودبار، از غرب به منوجان، از جنوب غرب به بشاگرد، از جنوب به جاسک، از جنوب شرق به نیک شهر و از شرق به ایرانشهر منتهی می‌گردد. این شهرستان با دو بخش وسیع مرکزی و چاه دادخدا و پنج دهستان به نام‌های رمشک، مارز، چاه دادخدا، قلعه گنج (محمدآباد) و سرخ قلعه در جنوبی‌ترین نقطه استان کرمان واقع است. کوه‌های بشاگرد و گناو در سراسر نواحی غربی این شهرستان امتداد دارند. باتلاق جازموریان در مشرق این شهرستان واقع شده است (تقسیمات کشوری ایران، ۱۳۷۰: ۱۲۵). در این منطقه قلعه‌هایی وجود دارد که در آنها بنا به آیین‌های دینی و اعتقادات پس از مرگ وسایل عتیقه و گنج‌های زیادی را همراه مردگان بر بالای بلندی‌ها و تپه‌های ساخته شده دست بشر مدفون کرده‌اند. وجود زیاد چنین قلعه‌هایی را می‌توان از دلایل نام‌گذاری قلعه گنج دانست (صادقی، ۱۳۸۶: ۱۰). روایات دیگری نیز در خصوص وجه تسمیه این منطقه موجود است؛ اندکی پیش از حاکمیت قاجارها بر ایران گروهی از نیروهای نظامی به همراه سرکرده خود از منطقه‌ای عبور کردند که دارای قلعه‌های پر گنج و قنات‌های آبادی بوده است، این منطقه به واسطه ویژگی خاص خود، قلعه گنج نام‌گذاری شده است. این مسئله در سفرنامه فیروز میرزا فرمانفرما نیز مشاهده می‌گردد: «در بین راه آثار قلعه و علامت چند برج را می‌توان دید و آثار قناتی مشاهده می‌شود. این برج‌ها که مثل تپه خاک شده‌اند شبیه تپه خاک‌های راه قزوین و ساوجبلاغ است که حالا درست استفهام نمی‌شود که برج بوده است یا علامت و نشان اخبار دادن که مثل چاپارخانه‌های قرار سابق» (فرمانفرما، ۱۳۸۰: ۱۰۴). از آنجایی که قلعه گنج در گذشته به «کلات گنج» معروف بوده و بعضی از طوایف این منطقه به «کلات گنجی» معروف هستند، می‌توان چنین پنداشت که مردمان این نواحی در گذشته صاحب قنات‌ها، گنج‌ها، نعمت‌ها و آبادانی‌های فراوان بوده‌اند. قلعه‌های قلعه گنج که امروزه جز تلی از خاک چیزی از آن‌ها باقی نمانده، در مرکز کنونی شهر قلعه گنج واقع شده‌اند. از مهم‌ترین این قلاع، قلعه محله حسن‌آباد است که در حال حاضر مسجد صاحب‌الزمان روی آن بنا شده و محل سکونت طایفه حیدری معروف به سالار کلات گنجی است و دیگری قلعه چیل آباد است که به علت ساختن خانه‌های مسکونی بر روی آن تسطیح شده است (صادقی، ۱۳۸۶: ۱۰).

این شهرستان بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به سال ۱۳۸۴ در صحنه جغرافیای استان کرمان به عنوان شهرستان، ظاهر و از شهرستان کهنوج جدا گردید. علت این جدایی، موقعیت و اهمیت کشاورزی و ارتباطی آن است. قلعه گنج از نظر ارتباطی بسیار حائز اهمیت بوده و امروزه نقطه تلاقی سه استان کرمان، هرمزگان و سیستان و بلوچستان هست. شاید به همین دلیل است که فرهنگ مردم این سرزمین آمیزه‌ای از

هر سه استان است (کلانتری خاندانی، ۱۳۸۶: ۲۲۷). از آنجایی که این منطقه پیش از انقلاب اسلامی جزو شهرستان کهنوج بوده است، بررسی عملکرد نیروی امنیتی در آن نیز تابعی از کهنوج می‌باشد و در منابع اشاره چندانی به شهرستان قلعه‌گنج به‌طور ویژه نشده است.

۲. نظم و امنیت قلعه‌گنج در اواخر عصر پهلوی تا سال‌های منتهی به انقلاب

تا پیش از حاکمیت رضاشاه بر ایران هیچ‌گونه نیروی رسمی دولتی برای برقراری نظم و امنیت در کهنوج که قلعه‌گنج به‌عنوان یکی از دهستان‌های آن به شمار می‌رفت، به وجود نیامده بود و حاکمان منطقه با کمک نیروی نظامی بومی به نظم و نسق امور منطقه می‌پرداختند. با قدرت‌گیری رضاشاه در سال ۱۳۰۴ شمسی و تأسیس ارتش نوین، اولین نیروی دولتی در این منطقه به وجود آمد؛ اما این نیرو به‌تنهایی قادر به اداره امور منطقه نبود و ناگزیر نیروهای امنیتی خوانین نیز به کمک آن شتافت. تا کناره‌گیری رضاشاه از قدرت و آغاز اشغال ایران در جنگ جهانی دوم، منطقه به همین شکل و توسط هر دو نیرو اداره می‌گردید (شهریاری (مصاحبه): ۱۳۹۴/۱۲/۲۰). با حذف ضرغام‌الدوله یکی از خوانین قدرتمند منطقه، برقراری نظم به‌سختی میسر گشته و از این‌رو دولت مرکزی درصدد گزینش فردی بومی به‌عنوان مسئول امنیت منطقه کهنوج برآمد. با پیشنهاد عمومی مردم، «مهم‌خان مهیمی» بدین سمت برگزیده شد تا به کمک آن نیروی امنیت دولتی بتواند نظم و امنیت را به این خطه بازگرداند (همان). نخستین اقدام مهیمی، گماشتن افراد مورد اعتماد خود در هر یک از مناطق کهنوج است که قلعه‌گنج نیز از این قاعده مستثنی نبود. به‌واسطه وسعت قلعه‌گنج، دو نفر برای این کار برگزیده می‌شوند؛ «بختیار احمدی» و «بهرام‌بیگ کرمی». این دو فرمانده با بیش از ده نیروی مسلح تأمین امنیت منطقه را بر عهده گرفته و اقدامات لازم را در منطقه استحقاظی خود آغاز می‌کنند. از جمله افرادی که در این زمان تحت نظر بختیار احمدی در این مهم نقش مفیدی ایفا نمودند می‌توان به پردل، رضا و سهراب احمدی که از نزدیکان بختیار بودند، اشاره کرد. این گروه تا سالیان متمادی و پیش از آغاز جنگ جهانی دوم حافظ جان و مال مردم قلعه‌گنج بوده و زیر نظر خان مهیمی دست‌اشرار، راهزنان و قاچاقچیان را از قلعه‌گنج کوتاه نمودند (احمدی (مصاحبه): ۱/۸/۱۳۹۵). تبعات اشغال ایران در جنگ جهانی کاهش قدرت مرکزی بود که پیامد بلافصل آن با گسترش یاغی‌گری و ناامنی در سراسر کشور و افزایش حضور اشرار در منطقه رودبار زمین‌ظهور و بروز نمود. از جمله این اشرار می‌توان به یوسف آزادی، حسین، عباس و غلامحسین گرگی در اطراف کهنوج اشاره کرد. گرچه همه این افراد به‌وسیله نیروی امنیتی مهم‌خان و البته همکاری قوای دولتی تا حد زیادی مهار گردیدند. در منطقه قلعه‌گنج نیز یاغی معروف، «کامران» و برادرش «شه‌قلی» به ایجاد نابسامانی در نظم جاری منطقه پرداختند. ایشان با گروگان‌گیری از مردم منطقه اهداف خود را عملی می‌نمودند از جمله این گروگان‌ها می‌توان به «محمد شه‌کرم» اشاره کرد که

توسط شه‌قلی از روستای «داوری گشته» اسیر شده بود. سرانجام کامران و برادرانش مرگ و اسارت به دست سپاه خان مهیمی و نیروی دولتی در حاشیه غربی کهنوج بود (صفا، ۱۳۹۰: ۱۳۴-۱۳۵).

در راستای تأمین نظم و امنیت منطقه قلعه‌گنج در این زمان، نام سرهنگ «ظریف» و سرهنگ «ضرابی» به چشم می‌خورد که به همت ایشان مناطق مارز، آورتین، رمشک و بشاگرد از حضور یاغیان چون «عبدالحسین کامران» و «میرحاجی» پاک گردید. نکته جالب توجه این است که در مصاحبه با بومیان فعلی این مناطق مشاهده گردید که غالب اشخاصی که به‌عنوان یاغی در این زمان معرفی و تحت پیگرد نیروی امنیه دولتی بود، به‌زعم عموم مردم یاغی محسوب نمی‌شده و بلکه بعضاً در زمره افراد شجاع منطقه بودند؛ اما از آن‌جایی که این افراد ادعای خانی و سروری داشته و بنا به اختیار خود عمل می‌کردند، در نگاه دولت یاغی به حساب می‌آمدند. به‌رحال یاغیان فوق‌الذکر، از طریق نامه سرهنگ ظریف که به «دولت‌خواهی» از آنان پرداخته بود، تسلیم شده و از دولت تأمین جانی دریافت می‌نمایند (صادقی، ۱۳۸۶: ۱۲).

درست پس از سرکوب این دو بود که اولین پاسگاه به سال ۱۳۲۳ ش در منطقه «زر» قلعه‌گنج تأسیس گردید. محل احداث آن بر روی زمین «محمد صمیمی» بود که دارای ساختمان نبوده و نیروی امنیه که تعداد آنها به ده نفر می‌رسید، در چند کپر اسکان داشتند و از شتر برای حمل‌ونقل استفاده می‌نمودند. نیروهای ژاندارم، از آب آشامیدنی لوله‌کشی و برق محروم بودند. غالب احتیاجات آن‌ها از طریق کهنوج تأمین می‌گشت و تنها با چند برنو و تفنگ سرپر امنیت منطقه را در دست داشتند. این ژاندارمری پس از حدود دو سال به محله «حسین‌آباد» که امروزه نیز به همین نام معروف است، منتقل شد. با این تغییر مکان، ریاست آن نیز به «سرگرد اسکندری» محول گردید. ژاندارمری حسین‌آباد از کپر به دو اتاق گلی تبدیل شد که به «سرای اسکندری» معروف بوده است. این ژاندارمری نام خود را از نخستین فرمانده خویش گرفته است که امروزه از آن چیزی باقی نمانده است.

با گذشت بیش از هفت سال، ژاندارمری به محمدآباد قلعه‌گنج جنب تکیه کنونی انتقال می‌یابد. دلیل جابه‌جایی، موقعیت استراتژیک محمدآباد بود که به‌واسطه بر سر راه بودن، مسافرانی که از رمشک و مارز عازم کهنوج بودند از این منطقه عبور می‌کردند و در موارد بی‌شماری محمدآباد را به‌عنوان استراحتگاه خود انتخاب می‌نمودند. از این‌رو روستای محمدآباد به‌مرور شلوغ گشته و حضور نیروی امنیتی در آن ضروری بود. در محمدآباد نیز ژاندارمری به‌مانند منطقه «زر» دارای ساختمان نبوده و نیروی امنیه از کپر برای سکونت استفاده می‌نمودند. این وضعیت چندین سال ادامه داشت تا این‌که ساختمانی برای ژاندارم‌های

منطقه در نقطه‌ای از محمدآباد احداث گردید که امروزه فرماندهی نیروی انتظامی قلعه‌گنج در همان مکان مستقر است (احمدی (مصاحبه): ۱/۸ / ۱۳۹۵).

در این برهه زمانی به تبع گذشته، کدخدایان نیز به یاری نیروهای ژاندارمری آمده و به‌ویژه در رفع اختلافات طایفه‌ای تلاش می‌نمودند. هنگامی که با احداث ژاندارمری در قلعه‌گنج، درجه‌داران دولتی برای نظم منطقه وارد شدند، بختیار احمدی که سابق بر آن از جانب خان مهیمی برقراری نظم را بر عهده داشت به‌عنوان کدخدای قلعه‌گنج منصوب و خان مهیمی نیز به‌عنوان اولین بخشدار کهنوج انتخاب گردید (موسی میرزایی (مصاحبه): ۱/۱۱ / ۱۳۹۵). پس از بختیار، «پردل احمدی» کدخدای قلعه‌گنج گشته و در بسیاری از مسائل امنیتی مداخله و با ژاندارمری همکاری لازم را می‌نمود. سندی در دست است که در سال ۱۳۲۵ ش توسط مهیم‌خان مهیمی به پردل احمدی نوشته شده و در آن به وی دستور داده در جریان اختلاف دو شخص بر سر شتر، میان‌داری کرده و قضیه را فیصله دهد (رک: ضمیمه ۱، سازمان اسناد و کتابخانه ملی کرمان، شماره مدرک ۸۸۳-۲۹۳-۹۹، شماره سند ۲).

کدخدا «پردل احمدی» هرچند که تلاش زیادی در جهت رفع اختلافات طایفه‌ای در قلعه‌گنج نمود، اما مورد پذیرش مردم واقع نشده و از همین روست که مردم قلعه‌گنج با نامه‌نگاری به استانداری کرمان خواهان تغییر وی می‌شوند (رک: ضمیمه ۲ و ۳، سازمان اسناد و کتابخانه ملی کرمان، شماره مدرک ۹۹-۲۹۳-۱۰۹۷، شماره سند ۱۱ و ۱۲).

رمشک، آخرین منطقه‌ای که در حوزه قلعه‌گنج به بلوچستان ختم گشته و در واقع مرز بلوچستان و کرمان است، از دیرباز جایگاه اشرا و یاغیان و محل تردد اجناس قاچاق به کرمان و از آنجا به دیگر نقاط کشور بوده است. از این رو، پس از تأسیس ژاندارمری در قلعه‌گنج، نخستین جایی که تأسیس ژاندارمری در آن ضروری می‌نمود، رمشک است. وظیفه حفظ امنیت این منطقه تا پیش از انقلاب اسلامی میان بلوچستان و کرمان دست‌به‌دست می‌شده تا اینکه پس از انقلاب به‌طور کلی به کرمان محول گردید. در سال ۱۳۳۵ ش با فرماندهی «امید ریگی» از حوزه بلوچستان ژاندارمری رمشک تأسیس گشت. دو کپر گلی ساختمان ژاندارمری را تشکیل می‌داد و بیش از ده نیرو و یک فرمانده سعی در برقراری امنیت، در این نقطه حساس از منطقه نمودند. حدود سال‌های ۱۳۳۸ ش. امنیت رمشک به کرمان محول گردید و نخستین فرماندهی که از حوزه کرمان به رمشک وارد گردید، «خان محمد رهنما» بود. بار دیگر در سال ۱۳۴۰ ش رمشک زیر نظر

بلوچستان رفته و این اعمال نفوذ تا پیروزی انقلاب اسلامی ادامه داشت. حمل و نقل در پاسگاه رمشک به وسیله شتر انجام می‌گرفت و فاقد آب آشامیدنی و برق بود. در سال ۱۳۳۷ ش شخصی به نام سرجوخه «حسن کشاورز» با همکاری دو نفر از اهالی تم‌گران دو دستگاه بی‌سیم را از قلعه‌گنج به پاسگاه رمشک منتقل کردند و این ظاهراً جزو معدود امکانات این پاسگاه بوده است (صادقی (مصاحبه): ۱۳۹۴/۱۲/۲۰). به‌هرحال، با تأسیس ژاندارمری رمشک وضعیت امنیت قلعه‌گنج بهبود یافته امنیت نسبی برقرار گردید. موفقیت نیروهای ژاندارم در قلعه‌گنج غالباً به دفع و حذف اشرار و مبارزه و مقابله با قاچاقچیان منتهی می‌گردید و ایشان در دفع غائله‌های فامیلی توفیق چندانی نداشتند. از معروف‌ترین درگیری‌های فامیلی که ژاندارمری رمشک قادر به حل سریع آن نگشت، دعوی است که میان طایفه «سرحدی» و طایفه «قلعه گنجی» رخ داده است. این درگیری که به «جنگ گاو‌بندان»^۳ معروف است در دهه پنجاه حادث گشته و حدود بیست نفر از این دو طایفه را به گام مرگ کشانید (فهیمی (مصاحبه): ۱۳۹۵/۱۲/۲۲).

۳. تحولات ژاندارمری پس از انقلاب

الف) مارز

مارز منطقه‌ای کوهستانی است که از دیرباز مأمن و جایگاه اشرار و افراد یاغی بوده است. به‌منظور برقراری امنیت در این منطقه در دهه چهل ژاندارمری مارز تأسیس گردید ولیکن حضور نیروهای ژاندارم در این منطقه بیش از پنج سال دوام نیاورد و به‌واسطه صعب‌العبور بودن منطقه مارز برچیده شد. در اذهان مردم منطقه مارز نام فرماندهانی چون «تاج‌پور» و «دربخش جعفری» باقی‌مانده است (خداامراد میرزایی (مصاحبه): ۱۳۹۴/۱۱/۲۹). پس از پیروزی انقلاب با ساخت‌وساز جاده‌ای و آسفالت شده راه‌ها مشکل تردد در این منطقه حل گشته و در همین سال‌های اخیر، سال ۱۳۹۲، پاسگاه مارز مجدداً تأسیس و فعال گردید.

ب) بنان

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و برقراری جمهوری اسلامی در ایران، به‌واسطه شکل‌گیری درگیری طایفه‌ای وسیعی میان دو طایفه «کرمی» و «کامرانی» در محله بنان، بنا به درخواست اهالی این منطقه

^۳. گاو‌بندان نام محله‌ای است که این جنگ در آن رخ داده است.

پاسگاهی موقتی تشکیل می‌گردد. ریاست آن بر عهده «حسین درویش‌زاده» بود که بدون هرگونه امکانات از طریق سکونت در کپر به حفظ نظم منطقه بنان پرداخته و پس از دو سال برچیده می‌شود (همان).

ج) سرخ‌قلعه

بنا به گفته اهالی منطقه قلعه‌گنج، پس از ادغام شهربانی، ژاندارمری و کمیته انقلاب در سال ۱۳۷۰ ش و تأسیس نیروی انتظامی، ناامنی در منطقه قلعه‌گنج گسترش یافت؛ زیرا نیروی انتظامی هنوز تمرکز لازم را در منطقه نداشته و به‌خوبی مستقر نشده بود. سرخ‌قلعه از جمله مناطقی است که با این تحول امنیتی ناامن شده و نیاز فوری به تشکیل پایگاهی امنیتی داشت. پاسگاه سرخ قلعه در سال ۱۳۷۲ ش تأسیس می‌شود. ساختمان آن متعلق به اداره جهاد کشاورزی بوده که بنا به‌ضرورت به نیروی انتظامی واگذار گردید. نخستین فرمانده این پاسگاه شخصی به نام «علوی» بود که در همان سال‌های اولیه، به‌واسطه ناامنی منطقه به‌وسیله اشرار در شهرستان رودبار جنوب به درجه رفیع شهادت نائل گشت (چمنی (مصاحبه): فروردین ۱۳۹۵).

د) چاه دادخدا

با تبدیل قلعه‌گنج از بخش به شهرستان در سال ۱۳۸۴ ش، چاه دادخدا یکی از بخش‌های این شهرستان گردید. در همین سال‌ها قاچاق بنزین و گازوئیل به‌شدت شایع شده بود و از همه مناطق قلعه‌گنج بنزین و گازوئیل به بلوچستان قاچاق می‌گشت. این قاچاقچیان از راه جازموریان به‌آسانی می‌توانستند از این مناطق به بلوچستان بروند و کالای خود را به قیمت زیادی به فروش برسانند. نبود پاسگاهی در این مناطق کار قاچاقچیان را آسان کرده بود. از این‌رو تشکیل پاسگاهی در بخش چاه دادخدا لازم گردید. زمین آن از جانب «بختیار دادخدایی» به نیروی انتظامی واگذار و ساختمان آن بنا شد. پاسگاه به مدت دو سال زیر نظر گردان اداره شده و ریاست آن بر عهده ستوان یکم «منصور خان‌شان» بود. پس از آن دسته رزمی اداره آن را در اختیار گرفته و زیر نظر فرماندهی به نام «معاصری» قرار گرفت. پاسگاه چاه دادخدا سرانجام چهار سال پس از تأسیس مستقل شده و فرماندهی مستقل به نام سروان «عباس خواجه حیدری» به این پاسگاه اعزام گردید (دادخدایی (مصاحبه): ۲۸ / ۱۱ / ۱۳۹۴).

از جمله معروف‌ترین یاغیان منطقه قلعه‌گنج در سال‌های نخستین پیروزی انقلاب اسلامی شخصی به نام «قنبر میر» یا «قنبر نارویی» در منطقه کوه‌شهری (گشمیران) بود. وی که ادعای سروری و بزرگی در این منطقه داشت، در پی اختلافاتش با مردم منطقه، بیش از ده نفر از آنها را کشت. او در سال‌های ۶۶-۱۳۶۵

ش با همکاری نیروی انتظامی قلعه گنج و کهنوج قلع و قمع گردید (خدامراد میرزایی (مصاحبه):
 ۱۳۹۴/۱۱/۲۹).

«عیدک بامری» از دیگر افراد شرور منطقه قلعه گنج در سال‌های پس از انقلاب است که با بیش از بیست نفر زیردست به این امر مشغول بود. تعداد بی‌شماری که در برخی از روایات صد نفر ذکر شده‌اند، توسط وی کشته شدند. از جمله آنها کشته شدن شش نفر از نیروهای پاسگاه رمشک در محله‌ی «کنگرو» در سال ۱۳۷۰ است. نیروی انتظامی قلعه گنج به منظور دفع وی اعلام نیاز به استان کرمان کرده و با تجمیع نیروهای انتظامی شهرستان و استان، در منطقه مارز و آورتین این یاغی و افرادش نیز قلع و قمع شدند. از آن‌پس تا به امروز مدعیان شرارت و یاغی‌گیری در قلعه گنج سر فرورده و امنیت منطقه به واسطه نیروی انتظامی حفظ گردیده است (فهیمی (مصاحبه): ۱۳۹۵/۱۲/۲۲).

۴. اسامی فرماندهان ژاندارمری

الف) عصر پهلوی

فرماندهان ژاندارمری رمشک	فرماندهان ژاندارمری قلعه گنج
امید ریگی	اسکندری
حسین جمال زهی	عظیمی
درویش شهیکی	حسین دادخدای
خان محمد رهنما	شیبانی
خالصی	حسین طباطبایی
چراغ شمسایی	رضا زارع
خان محمد شیرزاد	صفر قریه‌ملکی
شادان	احمد سهرابی
حسن ارژنگ	محمد ریگی
	زمان ریگی
	منصور ریگی
	نوربخش
	بنی اسدی

	ریگی
	علی رحمدل
	شجاع حیدری
	علی محمدی

ب) عصر جمهوری اسلامی

چاه دادخدا	سرخ قلعه	رمشک	قلعه گنج
منصور خانشان	علوی ^۴	علوی	درویش زاده
شهیدی	جیرفتی	محمد گوهری	رضا تشتزر
معنصری	تاج آبادی ^۵	دادخدا نارویی	باقری
سلیمانی	نیکخواه	یوسفی	رمضان میرزایی
مهنی پور		شیخی	حسین دستوری
حسین شه دوستی		همتی	ناصر علی محمدی
عباس خواجه حیدری		محمد اجاقی	رحیمی
زیدآبادی		جمال دار	مجید حیدریان
هفت ریگی		گودرزی	شاپور همتی
		شادیان	نیکنام
			مصیبی
			علوی نژاد
			نجفی
			نوذری
			پرانداخته
			پرتو

(مصاحبه با افراد مختلف)

^۴ در درگیری با اشرا در منطقه رودبار جنوب به شهادت رسیدند.

^۵ در درگیری با اشرا در پلگی به شهادت رسیدند.

نتیجه گیری

نحوه برقراری نظم و امنیت در منطقه قلعه گنج را می توان به سه دوره تقسیم کرد. نخست عصر حکومت پهلوی اول است که در ابتدا با سیاست کنار زدن خوانین محلی آغاز شد و به واسطه گسترش هرچه بیشتر ناامنی در منطقه، مجدداً دست یاری به سوی خوانین دراز گردید و ایشان نیز توانستند با تدابیر خود امنیت منطقه را برقرار سازند. هرچند که در این دوره، حکومت، سیاست ثابتی در قبال نیروی امنیه بومی اتخاذ نکرد و گاه به آنها قدرت داده و گاه آن را می ستاند و نظم و امنیت منطقه را تابعی از این فراز و فرود قرار می داد. دوره دوم با حکومت پهلوی دوم و تأسیس ژاندارمری در رودبار زمین و از جمله قلعه گنج آغاز می شود. از این پس قالب سنتی حفظ امنیت تا حد زیادی کنار گذاشته شد، نیروی امنیه خوانین تضعیف و قانون مجرای حل و فصل دعاوی گردید. مرحله سوم تحول نظم و امنیت در قلعه گنج با پیروزی انقلاب اسلامی آغاز گردید که منجر به ایجاد پاسگاه های متعدد موقت و دائمی گشت و پس از آن بود که در فرایند برقراری نظم و امنیت قلعه گنج بهبود چشم گیری ایجاد شد.

منابع و مآخذ

- تقسیمات کشوری ایران (۱۳۷۰)، تهران: موسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی.
- صفا، عزیزالله (۱۳۹۰)، تاریخ جیرفت و کهنوج، کرمان: مرکز کرمان شناسی.
- فرمانفرما، فیروز میرزا (۱۳۸۰)، سفرنامه کرمان و بلوچستان، به کوشش منصور اتحادیه و سعاد پیرا. تهران: نشر تاریخ ایران.
- صادقی، زمان (۱۳۸۶)، فرهنگ عامیانه مردم قلعه گنج، انتشارات ولی.
- کلانتری خاندانی، حسین (۱۳۸۶)، سیری در جغرافیای استان کرمان، کرمان: مرکز کرمان شناسی.

اسناد

شماره مدرک ۸۸۳-۲۹۳-۹۹، شماره سند ۲.

شماره مدرک ۱۰۹۷-۲۹۳-۹۹، شماره سند ۱۱.

مصاحبه‌ها

احمدی، محمد، پسر پردل احمدی کدخدای قلعه گنج، از بزرگان طایفه احمدی، ۸۰ ساله، ساکن قلعه گنج، تاریخ مصاحبه ۱۳۹۵/۱/۸.

دادخدایی، عبدالحمید، ۴۰ ساله، ساکن چاه دادخدا، تاریخ مصاحبه ۱۳۹۴/۱۱/۲۸.

شهریاری، حمید، ۴۸ ساله، ساکن کهنوج، پژوهشگر تاریخ محلی، تاریخ مصاحبه ۱۳۹۴/۱۲/۲۰.

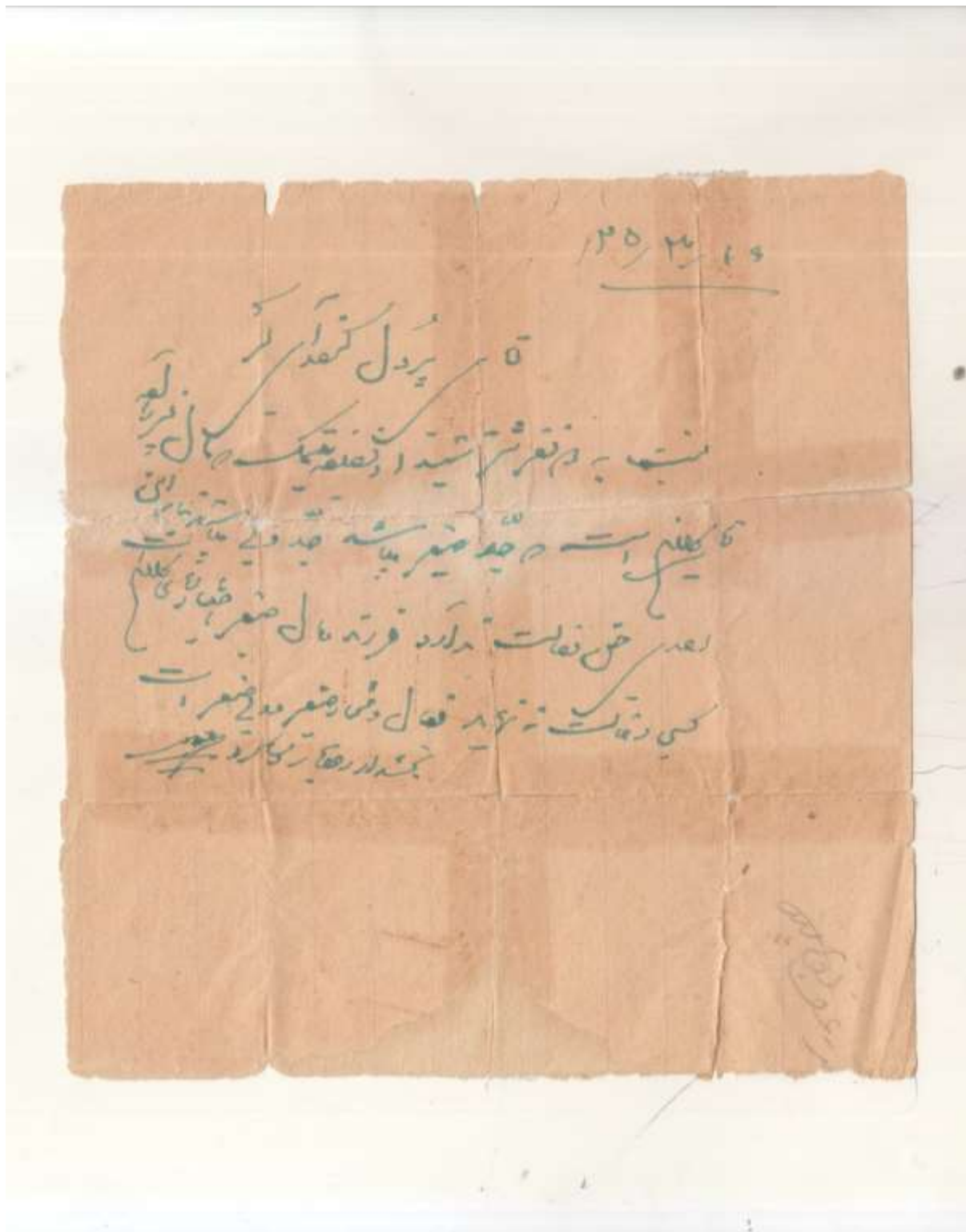
صادقی، مختار، ۷۵ ساله، ساکن قلعه گنج، تاریخ مصاحبه ۱۳۹۴/۱۲/۲۰.

فهیمی، گل محمد، ۷۵ ساله، ساکن کنگرو (رمشک)، تاریخ مصاحبه ۱۳۹۵/۱۲/۲۲.

میرزایی، خدامراد، ۶۰ ساله، ساکن روستای تم‌گران، تاریخ مصاحبه ۱۳۹۴/۱۱/۲۹.

میرزایی، موسی، ۸۰ ساله، ساکن روستای تم‌گران قلعه گنج، تاریخ مصاحبه ۱۳۹۵/۱/۱۱.

ضمیمه ۱:

۱۳۰۵ ۲۰ ۱۹

پر دل کنه دل کنه
نست به دم نقره شیشه
تا بکنم است
بعد حق نفیست
کسی ز نفیست
بمشه در حق آنکه

میرزا...

